

Z agendy konference ředitelů národních knihoven (CDNL) v Buenos Aires, srpen 2004

Vojtěch Balík

Národní knihovna ČR

vbalik@chello.cz

Conference of Directors of National Libraries – CDNL se deklaruje jako nezávislé a neformální sdružení ředitelů národních knihoven, které si klade za cíl vytvářet prostor pro diskusi mezi řediteli národních knihoven kteréhokoli státu na světě, usnadňovat vzájemné porozumění a navazovat spolupráci v oblastech společného zájmu.¹ Konference se schází každoročně z praktických důvodů vždy v době a v místě konání Světového knihovnického a informačního kongresu IFLA. Přesto, že CDNL se schází již přes třicet let, po formální stránce stále není institucí: výroční schůzi vždy hostí národní knihovna té země, kde se právě koná kongres IFLA, a organizace schůzí i další práce se dobrovolně ujímá v roli sekretariátu národní knihovna toho ředitele, který je zvolen předsedou. V současné době se k členství ve skupině hlásí, resp. zúčastňuje se výročních schůzí kolem 100 národních knihoven z celého světa.

Tomuto setkání ředitelů národních knihoven se přikládá značný význam, což dokládá pravidelná účast nejvyšších knihovnických autorit i představitelů ostatních mezinárodních institucí a agentur; zúčastňují se mj. úřadující i designovaný prezident a generální sekretář IFLA, představitel UNESCO, představitelé Mezinárodních agentur ISBN a ISSN.

Z více než dvaceti bodů agendy loňského 31. zasedání CDNL konaného v srpnu 2004 během Světového knihovnického a informačního kongresu IFLA v argentinském Buenos Aires lze považovat za nejdůležitější zejména následující:

- Zpráva o Světové konferenci na nejvyšší úrovni o informační společnosti (*World Summit on the Information Society – WSIS, 1st Phase, Geneva 2003*), kterou podal Alex Byrne, designovaný prezident IFLA. S uspokojením konstatoval, že v závěrečných dokumentech – akčním plánu a prohlášení o zásadách² – bylo zohledněno vše podstatné o knihovnách, resp. o cílech IFLA. Protože se konference kromě zástupců světa obchodu, občanské společnosti a nevládních organizací zúčastňují také vrcholní představitelé OSN i jednotlivých vlád, stávají se tak záležitosti knihoven nyní předmětem diskusí i na nejvyšších politických úrovních. Významným tématem je informační nerovnost z hlediska přístupu k obsahu a úrovně přístupových dovedností. Druhá fáze konference se bude konat v Tunisu v listopadu 2005 a bude zaměřena na praktické výstupy. Knihovny by měly usilovat o ovlivnění výstupů z konference, proto představitelé IFLA žádají národní knihovny i jednotlivé národní knihovnické spolky, aby za tímto účelem ve svých zemích překládaly a šířily příslušné dokumenty IFLA. Někteří členové CDNL (Kuba, Malajsie) v diskusi volali po tom, aby se jedním z deklarovaných principů WSIS stalo financování přenosu informačních technologií a dovedností do tzv. třetího světa ze strany prvního světa. (Podle WSIS i IFLA by podpora ze strany zemí tzv. prvního světa měla mít podobu investic do technologického rozvoje přímo v zemích třetího světa.)
- Zpráva o činnosti Aliance IFLA-CDNL pro bibliografické standardy (*IFLA-CDNL Alliance For Bibliographic Standards – ICABS*), kterou přednesla Elisabeth Niggemann, ředitelka Německé knihovny. ICABS byla založena v roce 2003 v Berlíně během světového kongresu

IFLA s cílem sjednotit na jedné platformě dosavadní aktivity a úsilí rozvíjené v rámci základních programů IFLA *Universal Bibliographic Control and International MARC – UBCIM* a *Universal Dataflow and Telecommunications – UDT* a rozšířit je o aktivity v oblasti ochranné digitalizace a standardů, které jsou ve středu zájmu CDNL. Rada ICABS v současnosti sestává ze šesti představitelů národních knihoven (Austrálie, Německo, Nizozemí, Portugalsko, USA, Velká Británie) a dvou představitelů IFLA.³ Členové CDNL zhodnotili vytvoření Aliance ICABS jako jednoznačně pozitivní krok vpřed a naléhají na IFLA, aby její činnost byla brána a podporována jako základní (tzv. *core activity*).

- Zpráva o hodnocení ekonomického přínosu Britské knihovny (*Economic Impact Assessment of the British Library*), kterou přednesla Lynne Brindley, ředitelka Britské knihovny. Činnost a služby této knihovny, která je jednou z největších vědeckých a odborných knihoven na světě, jsou do značné míry též přínosem pro ekonomiku země. V roce 2003 byla uskutečněna studie s cílem určit hodnotu specifických služeb, jako je přístup k pramenům ve studovněch a služba dodávání dokumentů. Studie prokázala, že z každé libry vložené každoročně do Britské knihovny z veřejných rozpočtů se generují 4,4 libry pro ekonomiku země. Tento závěr neobyčejně posiluje pozici knihovny jako spolehlivého a solidního subjektu pro investování z veřejných fondů a bude ovšem využíván pro prezentaci role knihovny a jejího přínosu vůči rozhodujícím místům, především vládě; ovlivní samozřejmě také budoucí strategii knihovny v oblasti produktů a služeb veřejnosti.⁴
- Zpráva o vzniku organizace Kanadská knihovna a archiv (*Library and Archives Canada*), kterou přednesla Ingrid Parent. V letošním roce schválil kanadský parlament zákon o sloučení Národní knihovny a Národního archivu do jedné organizace. Vedly k tomu racionální důvody založené na zhodnocení příbuznosti agend a technologických možností jejich společného provozování, z hlediska fondů a uživatelských skupin pak jejich vzájemná komplementarita. Kromě toho tato jednotná organizace může mnohem účinněji zpracovávat a zpřístupňovat vládní informace. Nový zákon současně pojal i povinný výtisk digitálních dokumentů.⁵
- Zpráva o stavu projektu Evropská knihovna (*The European Library – TEL*), kterou přednesla Elisabeth Niggemann, ředitelka Německé knihovny. Projekt přechází z přípravné fáze do reálného provozu, který bude podporován knihovnami – členy CENL. TEL byla otevřena v březnu 2005. Zahrnuje aktivity a služby dosavadních stránek CENL Gabriel a použila prostředků, z nichž byl Gabriel financován, vedle toho však i dalších zdrojů. Přípravná fáze byla financována z prostředků Evropské komise určených na podporu spolupráce v kulturní sféře. Cílem TEL je zajistit integrovaný přístup k heterogenním zdrojům, a to ve všech jazycích účastníků TEL.⁶
- Zpráva o aktivitách k zavedení Identifikátoru digitálního objektu (*Digital Object Identifier – DOI*), kterou přednesl Gerard van Trier z nizozemské Královské knihovny, generální sekretář Nadace CENL (*Foundation Conference of European National Librarians*). Význam stálých identifikátorů (persistent identifiers) pro překonání problému pomíjivých odkazů na internetu k dokumentům a zajištění stálého přístupu k nim je nepochybný. DOI může být přidělován jak samotnými vydavateli dokumentu, tak národními knihovnami při zpracování dokumentu. Je třeba též řešit otázku vztahu mezi DOI a Univerzálními názvy zdrojů (*Universal Resource Names – URN*). CENL se v otázce DOI intenzivně angažuje, je také členem Mezinárodní nadace DOI (*International DOI Foundation*), kde zaujímá pozici i ve výboru.⁷

- Zpráva o aktuální činnosti Mezinárodní agentury ISBN (*International ISBN Agency*), kterou přednesl její ředitel Hartmut Walravens. Byla provedena revize standardu ISBN a rozhodnuto, že od 1. 1. 2007 bude zavedeno třináctimístné číslo ISBN. Národní knihovny by měly zajistit systémy schopné pojmout tuto změnu. Nebude třeba žádné retrospektivní konverze stávajících čísel ISBN. Dále se změní struktura a řízení samotné agentury, mj. s tím důsledkem, že národní agentury by se měly finančně podílet na nákladech nutných pro její chod.⁸
- Zpráva o aktuální činnosti Mezinárodního střediska ISSN (*ISSN International Centre*), kterou přednesla jeho ředitelka Françoise Pellé. V současnosti je v popředí zájmu otázka, zda se mají spravovat separátně čísla ISSN pro tištěnou a elektronickou verzi periodik. Pro zachování odděleného číslování jsou spíše subskripční agentury, zatímco jiné zájmové skupiny jsou pro sloučení identifikátoru. Jinak nový standard ISSN bude doplněn o instrukci pro používání ISSN ve vztahu k URL (*Uniform Resource Locator*) a k DOI.⁹
- Zpráva o aktuální činnosti UNESCO na poli tzv. informační gramotnosti, kterou přednesl Abdelaziz Abid. Světová konference na nejvyšší úrovni o informační společnosti (*World Summit on the Information Society – WSIS – viz výše*) představila informační gramotnost jako klíčovou prioritu pro dosažení cílů informační společnosti. Nový program UNESCO pro informační gramotnost si klade za cíl podporovat rozvoj technických dovedností a kritického myšlení, čehož obojího mají lidé zapotřebí pro práci a osobní rozvoj, stanovit účinné praktické postupy pro rozvíjení informační gramotnosti, prosazovat informační gramotnost cestou meziregionálních styků a výměny, navrhovat inovativní programy informační gramotnosti a zlepšovat spolupráci mezi rozhodujícími činiteli, jako jsou vlády, pracovníci v oblasti vzdělávání a knihovníci. Byly představeny základní rysy strategie pro dosažení uvedených cílů.¹⁰
- Zpráva o činnosti Sekce národních knihoven IFLA, kterou přednesla Fernanda Campos, předsedkyně sekce, náměstkyně ředitele Národní knihovny Portugalska. Nejdůležitější je nový strategický plán sekce; jeho hlavními body jsou: prosazovat vzdělávací funkci národních knihoven v procesu celoživotního vzdělávání, zabývat se krizovým plánováním pro uchování národního kulturního dědictví; přesvědčovat o významu digitálního kulturního dědictví a v tom spolupracovat s muzei a archivy; podporovat činnost ICABS (viz výše); pokračovat v práci na analýze a stanovení výkonových ukazatelů knihoven; sdílet a zobecňovat praktické zkušenosti z výstavby knihoven a jejich vybavení.

Kromě dalších zpráv, drobnějších informací, procedurálních záležitostí a diskuse patří k pravidelným bodům výročního jednání CDNL vždy zprávy o činnosti regionálních uskupení národních knihoven; jsou to: CDNLAO – Asie a Oceánie, ABINIA – Latinská Amerika, SCANUL-ECS – Východní, Střední a Jižní Afrika, CENL – Evropa. Vedle toho každá národní knihovna – člen CDNL předkládá každoročně stručnou písemnou zprávu o činnosti za uplynulé období. Tyto zprávy ovšem nemohou být z praktických důvodů na výroční schůzi (až na výjimky) projednávány, nicméně jejich soubor (přístupný z webové stránky CDNL) je neocenitelným zdrojem informací o vývoji, úspěších a problémech, zvolených řešeních a projektech, právním postavení a finanční situaci jednotlivých národních knihoven, často však i obecněji o knihovnictví v dané zemi.¹¹

Z přehledu a obsahu agendy výroční Konference ředitelů národních knihoven CDNL vyplývá vlastní úloha a význam CDNL: toto shromáždění ředitelů národních knihoven není odborným grémiem, profesionálním sdružením apod. pro meritorní řešení problémů a projektů. K tomu je určena Sekce národních knihoven IFLA, resp. další odborné a expertní orgány. CDNL je spíše politickým, zájmovým, poradním a vzájemně podpůrným orgánem představitelů národních

knihoven, jimž setkávání slouží k vzájemné informaci, inspiraci a podnětům, které pak dále svou autoritou, ale i s odkazem na neformální autoritu mezinárodního společenství mohou přenášet a prosazovat ve své zemi a organizaci. Je tak rovněž účinným nástrojem pro porovnávání úrovně národních knihoven, kterého je stále nesmírně zapotřebí; na rozdíl třeba od zemí „bohatého Severu“, jejichž národní knihovny dosáhly dnes již víceméně souměřitelného, a to vysokého stupně rozvoje.

¹ Viz: <http://www.nla.gov.au/initiatives/meetings/cdnl/index.html>

² Viz: <http://www.ifla.org/III/wsis070604.html>

³ Více na <http://www.ifla.org/VI/7/icabs.htm>

⁴ Podrobně viz: <http://www.bl.uk/whatson/valueconf/value.html>

⁵ Podrobně viz: <http://www.collectionscanada.ca/about-us/index-e.html>

⁶ Podrobně viz: <http://www.europeanlibrary.org/>

⁷ Viz: <http://www.doi.org/>

⁸ Viz: <http://www.isbn-international.org/en/index.html>

⁹ Viz: <http://www.issn.org:8080/pub/>

¹⁰ Podrobně viz: <http://www.nla.gov.au/initiatives/meetings/cdnl/2004/literacy.rtf>

¹¹ Viz např. za rok 2004: <http://www.nla.gov.au/initiatives/meetings/cdnl/2004/index.html>